

Prof. MUDr. Karel Raška, DrSc. – zakladatel moderní československé epidemiologie

V těchto dnech si připomínáme výročí narození a 30. výročí úmrtí zakladatele moderní epidemiologie Prof. MUDr. Karla Rašky, DrSc.

Karel Raška se narodil 17. listopadu 1909 v učitelské rodině ve Strašíně u Sušice. V Sušici také maturoval a odtud se vypravil do Prahy studovat medicínu na lékařské fakultě Karlovy univerzity. Již jako student projevoval zájem o problematiku epidemiologie a mikrobiologie. Ve třicátých letech spadaly tyto obory do patologické anatomie a tak i mladý student Raška začínal svou vědeckou dráhu jako asistent v Ústavu patologické anatomie u prof. Šikla. Zde také publikoval svou první práci o syfilitické endokarditidě. Již v této době se formovalo jeho přesvědčení, které později uplatňoval v celé své profesní dráze, že totiž v případě nakažlivých nemocí nelze epidemiologii odloučit od lékařské mikrobiologie. Každou nákazu považoval prof. Raška za komplexní jev, který vyžaduje komplexní analýzu, zejména pak to platí u nálezů, které mají zvířecí rezervoáry.

Toto své krédo přenášel vždy do praxe, ať již při své činnosti v armádě, později jako přednosta III. odboru Státního zdravotnického ústavu nebo jako ředitel Ústavu epidemiologie a mikrobiologie v Praze. Proto také kolem sebe vytvořil skupinu pracovníků složenou nejen z epidemiologů a mikrobiologů, ale i přírodovědců, zoologů, parazitologů či entomologů.

Řešení a úspěšné vyřešení mnoha problémů epidemiologie a mikrobiologie infekčních onemocnění nese svérázný a novátorský rukopis profesora Rašky. Raška vždy prosazoval (někdy velmi vehementně) co nejrychlejší převádění všech poznatků do medicínské praxe. Alespoň namátkou jmenujme např. střevní infekce (první použití bakteriofága a sulfonamidů v léčbě dyzentérie), streptokokové nákazy (zavedení léčby spály penicilinem a zkrácení hospitalizace spalových pacientů), dávný kašel (zavedení vakcinace proti pertusi i parapertusi), návrhy na eliminaci TBC a brucelózy u skotu, objasnění epidemie Q-rickettsiózy v západních Čechách, klíšťové encefalitidy na Rožnavě a celé řady dalších problémů v epidemiologii infekčních onemocnění, tak jak to vyžadovala aktuální situace.

Karel Raška projevoval často během svého života i velkou osobní statečnost. Na konci druhé světové války zorganizoval a osobně vedl záchrannou akci v koncentračním táboře Terezín, kde došlo mezi vězni k epidemii skvrnitého tyfu. Vytvořil tým lékařů, laborantů a dalších zdravotnických pracovníků, se kterým odjel pracovat do Terezína. Díky této lidsky i odborně nesmírně náročné a nebezpečné akci se podařilo nejen epidemii zlikvidovat, ale i zabránit jejímu hrozícímu rozšíření mimo oblast tábora.

Osobní statečnosti bylo také třeba při studiu ohnisek moru v endemických oblastech bývalého Sovětského svazu a v Indii.

Jen zcela krátce zmiňujeme Raškovy organizační schopnosti, které měl možnost projevit např. při zakládání sítě poboček Státního zdravotního ústavu, při zrodu lékařské fakulty hygienické, při ustavení Ústavu epidemiologie a mikrobiologie, jehož byl také prvním ředitelem.

Stejně bohatá byla Raškova činnost pedagogická, o čemž svědčí celá generace jím "odchovaných" odborníků epidemiologů a mikrobiologů.

Osobnost Karla Rašky daleko přesáhla hranice našeho státu a vrcholem jeho profesní kariéry se stalo jmenování do čela Divize infekčních nemocí ve vedení Světové zdravotnické organizace v r. 1963. Jako náměstek generálního ředitele pozitivním způsobem ovlivnil činnost této organizace. Spolu s dalšími vytvořil novou koncepci surveillance infekčních onemocnění a podařilo se mu prosadit i myšlenku eradikace varioly, která byla úspěšně dokončena v roce 1977.

Jak již bývá v našich krajích zvykem, ani Karel Raška nebyl ve své zemi prorokem a jeho složité politické peripetie ho dovedly po návratu ze Ženevy v r. 1972 až k propuštění ze služeb tehdejšího Ústavu epidemiologie a mikrobiologie.

Profesor MUDr. Karel Raška byl osobou nesmírně dynamickou, často i kontroverzní. Kdysi ho někdo výstižně nazval "středověkým kondotiérem", který byl neustále v boji. V drtivé většině se jednalo o boj sice tvrdý, ale spravedlivý, s jasně definovaným cílem: potlačit epidemie infekčních nemocí. Za toto celoživotní úsilí bylo prof. Raškovi uděleno v r. 1984 Anglickou Královskou Lékařskou společností nejprestižnější vyznamenání v oblasti infekčních chorob, Jennerova medaile.

Profesor MUDr. Karel Raška, DrSc. zemřel 21. listopadu 1987.

Zdroj: ZPRÁVY CEM (SZÚ, Praha) 1999; 8(11): 405
